

شناخت فرهنگ و اقوام ایران زمین

پژوهش و نگارش

مهندس حمید عامریان

دکتر امید شیوا

(مدرسین سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری)

و دانشگاه علامه طباطبائی

سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی

۱۳۹۰

سوانه	عامریان، حمید، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور	شناخت فرهنگ و اقوام ایران زمین / مولفان حمید عامریان، امید شیوا.
مشخصات نشر	تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	۳۶۴ص: مصور، جدول.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۱۰۲-۱۶۹-۵
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	قوم‌شناسی- ایران
موضوع	ایران- زندگی فرهنگی
شناسه افزوده	شیوا، امید، ۱۳۴۷ -
رده بندی کنگره	۱۳۸۹ش ۹۷ع/ ۶۹/ DSR
رده بندی دیویی	۹۵۵/۹۷
شماره کتابشناسی ملی	۲۲۲۱۲۳۱

شناخت فرهنگ و اقوام ایران زمین

پژوهش و نگارش: مهندس حمید عامریان، دکتر امید شیوا
ناشر: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی - جهاد دانشگاهی واحد هنر
طراحان آموزشی: منیره بهرایی، فاطمه جعفرخانی

چاپ اول - ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۶۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۲-۱۶۹-۵

حق چاپ و نشر محفوظ است



سازمان انتشارات

نشانی سازمان انتشارات: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، خیابان فخررازی، خیابان شهدای ژاندارمری، پلاک ۷۲، تلفن: ۶۶۹۵۲۷۲۶

مرکز پخش:

تهران، خیابان انقلاب، بین فلسطین و چهارراه ولیعصر، جنب مؤسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران، تلفن: ۶۶۴۸۷۶۲۵-۶

پست الکترونیکی: info@isba.ir

پایگاه اطلاع‌رسانی: www.isba.ir

فهرست

عنوان	صفحه
راهنمای مطالعه فراگیران عزیز.....	۱۷
پیشگفتار.....	۱۹
مقدمه.....	۲۷
فصل اول: تعریف و جایگاه فرهنگ.....	۲۹
مقدمه.....	۳۱
تعاریف و جایگاه فرهنگ.....	۳۲
فرهنگ در گذشته و حال.....	۳۳
تعاریف جهانی فرهنگ.....	۳۵
تعریف فرهنگ از نظر هرسکوویتس.....	۳۶
ویژگی‌های فرهنگ از نظر هرسکوویتس.....	۳۶
خرده فرهنگ.....	۳۶
تمدن.....	۳۷
خلاصه فصل.....	۳۹
بحث و بررسی.....	۴۰
منابع.....	۴۰
فصل دوم: اقوام و ایلات.....	۴۱
قسمت اول: آشنایی با برخی تعاریف و مفاهیم.....	۴۳
مقدمه.....	۴۵
قوم، مردم شناسی، انسان شناسی.....	۴۹
تفاوت مردم شناس و جامعه شناس.....	۴۹
اقوام، ایلات و عشایر ایران زمین.....	۵۰
کوچ.....	۵۰
هدف از کوچ.....	۵۰

۵۱	کوچ در معنا و مفهوم جامعه شناسی و مردم شناسی ایران
۵۱	انواع کوچ
۵۲	زمان کوچ
۵۲	عوامل موثر در انتخاب زمان کوچ
۵۳	مال کنون
۵۳	ایل راه
۵۴	تاریخچه کوچ نشینی در ایران
۵۵	مشخصات عمده کوچ نشینان ایران در یک نگاه
۵۶	فرهنگ مکان گزینی و عوامل جغرافیایی ایران در فرهنگ کوچ نشینی
۵۷	توزیع و پراکندگی جغرافیایی کوچ نشینان ایران
۵۹	فعالیت های اقتصادی کوچ نشینان ایران
۶۰	سیستم های خویشاوندی اقوام ایران
۶۳	خلاصه فصل اول
۶۵	بحث و بررسی
۶۷	قسمت دوم: فرهنگ و ادبیات محلی
۶۹	مقدمه
۷۱	خالکوبی عشایر
۷۱	نگاره های پس از حیات
۷۲	تشابهات فرهنگی قصه های رایج دنیا
۷۳	تشابهات و تفاوت های ایلید و شاهنامه
۷۳	محوریت دو قصه ایلید و شاهنامه
۷۴	غلبه تفکر چند خدایی ایلیدی بر تفکر اروپایی به عنوان ویژگی فرهنگ و تمدن غرب
۷۴	آنچه غربیان از ایلید (بغیر از اصالت ماده) آموختند
۷۵	بررسی بن مایه های قصه در شاهنامه
۷۵	علت تفاوت های فرهنگی غرب و شرق و سرآغاز واقعی این جدال
۷۶	خلاصه بخش دوم
۷۶	بحث و بررسی
۷۶	منابع
۷۷	قسمت سوم: فرهنگ موسیقی اقوام ایران زمین
۷۹	مقدمه
۸۰	موسیقی عشایر ایران زمین
۸۱	عشایر لر و موسیقی

۸۱	سازهای متداول در لرستان
۸۱	نواهای موسیقی در لرستان
۸۱	رقص و موسیقی در میان کردها
۸۲	سازهای عشایر کرد
۸۲	موسیقی عشایر بختیاری
۸۳	سازهای متداول در میان بختیاری‌ها
۸۳	موسیقی عشایر قشقایی
۸۴	موسیقی تالشی
۸۴	موسیقی عشایر ترکمن
۸۴	موسیقی عشایر سنگسر سمنان
۸۵	خلاصه فصل
۸۶	بحث و بررسی
۸۷	فصل سوم: جوامع عشایری در ایران
۸۹	مقدمه
۹۰	عشایر و جامعه عشایری
۹۲	ماساژت‌ها
۹۳	هیتی‌ها
۹۳	لولوبی‌ها
۹۴	گوتی‌ها
۹۴	ماناها
۹۴	کاسی‌ها
۹۵	اورارتوها
۹۶	بلخ (باکتریا)
۹۶	سکاها
۹۷	خلاصه فصل
۹۸	بحث و بررسی
۹۹	فصل چهارم: مناطق مختلف فرهنگی ایران
۱۰۱	مقدمه
۱۰۳	قسمت اول: منطقه ۱ فرهنگی خوزستان
۱۰۵	مفاخر فرهنگی منطقه خوزستان
۱۰۷	فرهنگ معماری
۱۱۰	مهمترین قوم تأثیر گذار در منطقه زاگرس

۱۱۰	حدود جغرافیایی و شهرهای مهم عیلام
۱۱۱	بررسی منابع مطالعاتی و آثار عیلام در یک نگاه
۱۱۲	نژاد، زبان، وجه تسمیه و شهرهای مهم عیلامی
۱۱۲	سلسله‌های پادشاهی عیلام
۱۱۳	منابع مکتوب در باره عیلامیان
۱۱۴	فرهنگ خط و نگارش آغازعیلامی (اواخر هزاره چهارم و اوایل هزاره سوم ق.م)
۱۱۴	تاثیر خط عیلامی بر دوره‌های بعد از خود
۱۱۵	تاثیر پوشاک عیلامی بر دوره‌های بعد از خود
۱۱۶	تجلی فرهنگ معماری عیلامی در زیگورات چغازنبیل
۱۱۶	طراح و معمار چغازنبیل
۱۱۸	از دیگر جاذبه‌های قومی منطقه ۱ - صابین (مندانیان یا مقتسله)
۱۱۹	وجه تسمیه و اشتقاق کلمه صابی
۱۱۹	احکام دینی و مذهبی صابین
۱۲۱	دسته بندی صابین بر اساس اصول عقاید و محل سکونت
۱۲۳	منطقه یک فرهنگی و قوم عرب
۱۲۴	خلاصه بخش
۱۲۵	بحث و بررسی
۱۲۶	منابع
۱۲۷	قسمت دوم: منطقه ۲ فرهنگی، مبحث اول - لرستان
۱۲۹	مقدمه
۱۳۰	۲- پیشینه و ترکیب نژادی سرزمین‌های لرنشین
۱۳۰	۲-۱ پیش از اسلام
۱۳۱	۲-۲ حضور آریاییها در مناطق لرنشین
۱۳۱	۲-۳ لرها در دوره اسلامی
۱۳۲	۲-۴ لرها در زمان صفویه
۱۳۲	اتابکان لر بزرگ
۱۳۴	۳-۱ مذهب
۱۳۵	۳-۲ زبان
۱۳۶	۳-۳ جشن‌ها و سوگ‌ها
۱۳۶	۳-۴ پوشاک
۱۳۷	۳-۵ ادبیات شفاهی
۱۳۸	لرها در دوران پهلوی

۱۳۸	 ساختار اجتماعی - سیاسی ایلات و طوایف لر
۱۳۸	 ساختار اجتماعی
۱۳۸	 قشر بندی اجتماعی - ساختار قدرت
۱۳۹	 قشر بندی اجتماعی و نظام رهبری ایل بویر احمد
۱۳۹	 مهمترین ایلات و طوایف قوم لر
۱۴۱	 خلاصه قسمت اول
۱۴۲	 بحث و بررسی
۱۴۵	 منطقه ۲ فرهنگی، قسمت دوم - ایل بختیاری
۱۴۷	 مقدمه
۱۵۲	 ۴-۱ پوشاک مردان بختیاری
۱۵۴	 ۴-۲ پوشاک زنان بختیاری
۱۵۶	 ۴-۳ پوشاک کودکان بختیاری
۱۵۶	 ۴-۴ موسیقی بختیاری
۱۶۱	 ۴-۵ رقص های محلی
۱۶۲	 ۴-۶ مبارزان واسطوره های دشمن ستیزی بختیاری
۱۶۷	 خلاصه بخش
۱۶۹	 بحث و بررسی
۱۷۱	 قسمت سوم: منطقه ۳ فرهنگی، آذربایجان و سرزمین ماد
۱۷۳	 مقدمه
۱۷۴	 ۱- فرهنگ و تمدن مادها (۷۰۸ ق.م تا ۲۳۱ ق.م)
۱۷۴	 ۱-۱ فرهنگ اعتقادات مادها
۱۷۴	 ۱-۲ زبان مادی
۱۷۵	 ۱-۳ فرهنگ پوشاک در زمان مادها
۱۷۶	 ۲- فرهنگ معماری مادی (قرون نهم تا هفتم قبل از میلاد)
۱۷۹	 ۴- چگونگی ورود ترک های قزلباش به ایران و چگونگی استقرار طوایف آن در ایران
۱۸۲	 خلاصه قسمت سوم
۱۸۳	 بحث و بررسی
۱۸۵	 قسمت چهارم: منطقه ۴ فرهنگی، کردستان - ماد کوچک
۱۸۷	 مقدمه
۱۸۸	 فرهنگ جغرافیایی کردها
۱۸۸	 سنجندج، فرهنگ نامگذاری و اصالت فرهنگی این شهر
۱۸۹	 کردستان و شهرهای هم فرهنگ آن

۱۹۲	تأثیرات فرهنگ دوره اسلامی بر کردها
۱۹۳	فرهنگ زبان کردی
۱۹۴	فرهنگ اعتقادات کردها
۱۹۵	پراکندگی و تقسیم بندی قومی کردها
۱۹۵	فهرست عشایر کرد
۱۹۶	ساختار فرهنگی و سنت های اجتماعی کردها
۱۹۶	فرهنگ ادبیات عامه و فولکلور
۱۹۶	فرهنگ جشن ها و آیین ها
۱۹۷	جشن عروسی در میان کردها
۱۹۷	پوشاک کردی
۱۹۸	خلاصه قسمت چهارم
۲۰۰	بحث و بررسی
۲۰۱	قسمت پنجم: منطقه ۵ فرهنگی، مازندران
۲۰۳	مقدمه
۲۰۵	۱- مراسم فرهنگی و اجتماعی آب اسک مازندران (ورف چال)
۲۰۵	ورف چال یا مراسم برف چال
۲۰۷	۲- حکومت زنان (مادرشاهی)
۲۰۷	چگونگی انتخاب حاکم
۲۰۷	۳- ساختار حکومتی
۲۰۹	۴- فرهنگ پوشاک گیلان
۲۱۲	خلاصه قسمت پنجم
۲۱۲	بحث و بررسی
۲۱۳	قسمت ششم: منطقه ۶ فرهنگی، فلات مرکزی و حاشیه کویرهای ایران
۲۱۵	مقدمه
۲۱۵	۱- ویژگی ها و خصلت های مردمان ساکن در فلات مرکزی
۲۱۸	۲- ویژگی های منطقه ای فلات مرکزی
۲۱۸	۲-۱ ویژگی کسب و کار و تجارت در منطقه ۶ فرهنگی
۲۱۹	۲-۲ محصولات کشاورزی
۲۱۹	۲-۳ گونه های خاص جانوری در منطقه کویر ایران و حواشی آن
۲۲۰	خلاصه قسمت ششم
۲۲۱	بحث و بررسی

۲۲۳	قسمت هفتم: منطقه ۷ فرهنگی، خراسان بزرگ و گرگان
۲۲۵	مقدمه
۲۲۵	پیشینه منطقه ۷ فرهنگی
۲۲۸	استان گلستان
۲۲۹	عشایر
۲۲۹	عشایر کوچنده
۲۳۰	عشایر نیمه کوچنده
۲۳۰	وجه تسمیه و پیشینه تاریخی گلستان
۲۳۳	تأثیرات قوم ترکمن بر نیرومندترین امپراتوری اسلامی و مناسبات جهانی
۲۳۶	ترکمن‌های امروز و دو شاخص فرهنگی دیگر این قوم
۲۳۶	خلاصه قسمت هفتم
۲۳۷	بحث و بررسی
۲۳۹	قسمت هشتم: منطقه ۸ فرهنگی، سیستان و بلوچستان
۲۴۱	مقدمه
۲۴۴	قوم بلوچ
۲۴۵	پیشینه قوم بلوچ
۲۴۵	بلوچستان در دوران‌های مختلف
۲۴۶	بلوچستان در قرن اخیر
۲۴۷	بلوچ و ویژگی‌های قومی آن
۲۵۰	صنایع دستی در بلوچستان
۲۵۱	خلاصه قسمت هشتم
۲۵۲	منابع
۲۵۲	بحث و بررسی
۲۵۳	قسمت نهم: منطقه ۹ فرهنگی، کرمان
۲۵۵	مقدمه
۲۵۵	مروری بر منطقه فرهنگی کرمان
۲۵۷	خلاصه قسمت نهم
۲۵۸	بحث و بررسی
۲۵۹	قسمت دهم: منطقه ۱۰ فرهنگی، مبحث اول: هخامنشیان
۲۶۱	مقدمه
۲۶۱	کوروش هخامنشی
۲۶۳	فرهنگ شهرسازی هخامنشیان و پایتخت‌های اولیه

۲۶۷	چندین ویژگی در کتیبه بیستون از جمله ویژگی دیانت در عصر هخامنشی
۲۶۹	تخت جمشید، نمادی دیگر از قدرت و اوج پیشرفت هنر و فرهنگ معماری در عصر هخامنشی
۲۷۰	چگونگی پیدایش فرهنگ باغ سازی در ایران با اشاره به باغ پاسارگاد
۲۷۱	فرهنگ معنوی هخامنشیان با اشاره ای دیگر به فضای عمومی پاسارگاد و یادگارهای اخلاقی کوروش
۲۷۲	پیراهن رو (کندیس)
۲۷۳	اسامی اقوام و ملل تابعه هخامنشیان
۲۷۴	خلاصه مبحث اول
۲۷۵	بحث و بررسی
۲۷۷	قسمت دهم: مبحث دوم، ساسانیان
۲۷۹	مقدمه
۲۸۰	فرهنگ و هنر شهرسازی، معماری و نقش برجسته ساسانی
۲۸۴	خلاصه مبحث دوم
۲۸۵	بحث و بررسی
۲۸۷	قسمت یازدهم: منطقه ۱۰ فرهنگی، ایل قشقایی
۲۸۹	مقدمه
۲۹۰	موقعیت جغرافیایی
۲۹۱	تاریخ قشقایی ها
۲۹۲	وجه تسمیه قشقایی
۲۹۳	ساخت سنتی ایل
۲۹۵	نگاهی به طوایف ایل قشقایی طایفه دره شوری
۲۹۵	طایفه کشکولی بزرگ
۲۹۶	طایفه عمله
۳۰۱	کار و پیشه مردم ایل
۳۰۲	مذهب و اعتقادات
۳۰۲	زبان
۳۰۳	چادر
۳۰۴	پوشاک
۳۰۶	غذای مردم ایل
۳۰۷	اعیاد و جشن ها در ایل قشقایی
۳۰۸	نمونه هایی از به سوگ نشستن قشقایی ها
۳۰۹	علائق، عادات و سرگرمی مردم ایل
۳۱۰	بازی های معروف قشقایی

۳۱۰	وسایل سواری
۳۱۰	موسیقی
۳۱۱	چنگی‌ها
۳۱۱	ساربانان (دارغاها)
۳۱۲	رقص در ایل قشقایی
۳۱۴	ادبیات فولکلور ایلی
۳۱۵	خلاصه قسمت یازدهم
۳۱۶	بحث و بررسی
۳۱۷	فصل پنجم: جشن و قدمت آن در فرهنگ ایرانی
۳۱۹	مقدمه
۳۱۹	جشن مهرگان
۳۲۰	جشن شب یلدا
۳۲۰	چگونگی تقارن تولد عیسی‌ای پیامبر یا تولد مهر
۳۲۱	جشن سده یا آتش
۳۲۳	اهمیت کشف آتش و نقش آن در پیشرفت‌های بشر
۳۲۴	جشن چهار شنبه سوری
۳۲۶	جشن نوروز
۳۲۸	چگونگی پیدایش نوروز از نگاه اسطوره و علم
۳۲۹	بازگشت حاجی فیروز
۳۲۹	هفت سین، هفتی
۳۳۰	سوم نوروز، چهار شنبه سوری
۳۳۰	رد پای نوروز ایرانی در مصر
۳۳۱	خصلت‌های خوب فرهنگ ایرانی از نگاه سیاحان خارجی
۳۳۱	حفظ حرمت
۳۳۱	همکاری و نودوستی
۳۳۲	سطح بالای دانش عمومی ایرانیان
۳۳۳	تاثیر فرهنگ ایرانیان بر مغرب زمین بعد از رنسانس
۳۳۵	خلاصه فصل
۳۳۶	بحث و بررسی
۳۴۱	فهریت منابع و مآخذ
۳۴۳	نمونه سوالات آزمون درس شناخت فرهنگ و اقوام ایران زمین

راهنمای مطالعه فراگیران عزیز

فرهنگ و دیدگاه‌های فرهنگی در توالی ذاتی خویش، در گوشه و کنار این مرز و بوم در حال گذر و تکاپوست. به منظور دست یازیدن به شناخت از فرهنگ و اینکه چگونه دانش و دانایی و اطلاع و آگاهی از فرهنگ به طور عام و تاثیر تائرات فرهنگ‌ها بر یکدیگر به طور خاص در زندگی کاری راهنمایان تاثیر گذار است، باید ویژگی‌ها و خصوصیات فرهنگ‌های موجود در میان اقوام کنونی ایرانی چه آنان که همیشه در حال کوچ هستند و چه آنان که در روستاها و شهرها ساکن شده‌اند را دریابیم، لازم است همه زیبایی‌های ظاهری و باطنی و به عبارت دیگر معرفتی آنان را با همه شکوه و عظمت وصف ناپذیرشان آنگونه که هست بشناسیم.

بدین منظور و با هدف، توانمند سازی و افزایش سطح اطلاع و آگاهی فراگیران نسبت به فرهنگ اقوام ایرانی، مجموعه حاضر در پنج فصل تهیه شده است. ترتیب و توالی و نوع نگارش مطالب به گونه‌ای برنامه‌ریزی شده است که درک مطالب آسانتر و با صرف کمترین انرژی حجم زیادی از اطلاعات در ذهن مخاطب طبقه‌بندی گردد. لازم است مخاطبان این کتاب به منظور درک بهتر مفاهیم، با دقت به پیشنهادات زیر عنایت کافی مبذول نمایند.

۱. هر فصل از کتاب به بررسی مباحثی پیرامون موضوع آن فصل پرداخته است. پیش از شروع به مطالعه هر فصل، اهداف آموزشی آن فصل را به دقت مطالعه کنید. این اهداف همانند مدرس به شما خواهند گفت که به هنگام مطالعه باید به دنبال فهم چه مطالبی باشید. لازم به ذکر است هنگامی که برای بار اول هدفی را می‌خوانید ممکن است معنای آن را به طور کامل درک نکنید. این مسئله چندان غیر طبیعی نیست. با مراجعه مجدد در ضمن مطالعه متن یا پس از آن، حتما معنای اهداف را به طور کامل فهمیده به اهمیت آنها پی‌خواهید برد. چنانچه به مجموعه اهداف مرحله ای و آموزشی دست یابید در حقیقت به هدف کلی ما در این مجموعه که "شناخت فرهنگ اقوام ایران زمین" است. دست یافته‌اید.

۲. متن هر فصل را یک بار به طور سریع مطالعه کنید. لازم نیست در این مطالعه تمام مطالب را یاد بگیرید. این کار به شما کمک می‌کند تا دیدگاهی اجمالی نسبت به مطالب هر فصل به دست

آورد و با مطالب کلی آن آشنا شوید. به این ترتیب مفاهیم به صورت پراکنده و بدون ارتباط با یکدیگر به ذهن سپرده نخواهند شد. در پایان مطالعه اول تلاش کنید به طور خلاصه برای خود یا دیگران بگویید مطالب آن فصل و نیز آن مبحث درباره چه موضوعی بوده و چه مطالبی در آن مطرح شده است. بار دیگر با توجه و دقت کامل به مطالعه و فهم جزئیات و یادگیری مطالب مهم در هر مبحث و هر فصل بپردازید. قبل از هر مطالعه و همین طور در پایان آن به اهداف مرحله‌ای و آموزشی هر قسمت رجوع کنید. از حفظ کردن مطالب جداً خودداری نمایید و تلاش کنید مطالب مهم هر فصل یا قسمت را با دقت درک کرده و مفهوم آن را بیابید.

۳. در پایان هر فصل مطالبی تحت عنوان «خلاصه» آورده شده است. با صبر و حوصله آن را مطالعه نمایید. این کار به شما کمک می‌کند تا پس از مطالعه هر مبحث، یک بار دیگر مطالب مهم را بخوانید و به ذهن بسپارید. این امر در یادگیری شما نقش بسیار مهمی خواهد داشت.

۴. در پایان هر فصل یا هر قسمت سوالاتی ارائه شده است، این سوالات برای کسب اطمینان از رسیدن به اهداف مرحله‌ای و آموزشی فصول و نهایتاً دستیابی به هدف آموزشی نهایی طرح ریزی شده‌اند، فراگیران باید در پایان مطالعه به آنها پاسخ دهند.

۵. اگر در درک برخی از مطالب مشکل دارید و یا مایل هستید در مورد برخی از مفاهیم مطرح شده اطلاعات بیشتری کسب کنید، از منابع معرفی شده در "فهرست منابع" استفاده کنید.

طراحان آموزشی

شکر خدا که هر چه طلب کردم از خدا بر منتهای مطلب خود کامران شدم

"حافظ"

کتاب حاضر که دومین جلد از کتاب هفت جلدی اصول گردشگری است بر اساس سر فصل‌های جزوه درسی راهنمایان ایرانگردی و جهانگردی تحت عنوان "شناخت فرهنگ و اقوام ایران زمین" از مجموعه جزوات درسی تهیه شده در دفتر برنامه‌ریزی درسی راهنمایان سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری تهیه و تدوین شده است.

مباحث و مطالب این کتاب که چند سالی است در مؤسسات آموزشی راهنمایان ایرانگردی و جهانگردی تدریس و در فرایند چند سال آموزش، به اهتمام تعدادی از دانشجویان با ذوق ابتدا صحبت‌های مطروحه در کلاس ضبط و مستقیماً روی کاغذ آورده شده و در نهایت به شکل حاضر مدون گردیده است، بنا بر نیاز روز راهنمایان، حاوی بررسی و واکاوی چهار مفهوم: شناخت، فرهنگ، اقوام و ایران زمین است که به منظور یادآوری دست آوردها و هویت غنی اقوام ایرانی و افزایش سطح عمومی اطلاعات راهنمایان گردشگری اعم از راهنمایان و سرپرستان سفرهای دانشگاهی و عزیزانی که تورهای دانشجویی را در دانشگاه‌ها سرپرستی می‌کنند و همین‌طور آژانس‌هایی که بخصوص تورهای ورودی و به اصطلاح اینکامینگ (incoming tours) دارند، به صورت حاضر جمع بندی و ارائه گردیده است. نگارندگان امیدوارند پس از مطالعه این کتاب، دانش نظری و معرفتی راهنمایان گردشگری درباره برخی مفاهیم فرهنگی و واقعیت‌های هویت ایرانی ارتقاء یافته، و شناخت درستی از فرهنگ اقوام ایران سیاسی و جهان ایرانی و واقعیت‌های تأثیرات فرهنگی بدست آورند؛ مفروض است با این پس اندیشه ذهنی راهنمایان خواهند توانست علاوه بر برقراری ارتباط صمیمانه متأثر از باور قلبی و احترام عالمانه به همه فرهنگ‌ها، تجلی گر فرهنگ پویا، پالایش شده، لطیف و پر از حلم و حکمت ایرانی به استفاده کنندگان از خدمات گردشگری باشند. گفتنی است پیش از این، کار پژوهش و نگارش دفتر نخست مجموعه ۷ جلدی کتاب اصول گردشگری تحت عنوان «فنون تور گردانی و مدیریت سفر» به اهتمام اینجانب و متأثر از اقدامات پشتیبانی و اجرایی دفتر اداره کل فرهنگی وزارت علوم تحقیقات و فناوری با سر فصل‌هایی به شرح ذیل، چاپ و به مراکز فروش محصولات فرهنگی و بخصوص دانشگاه‌های سراسر کشور ارائه گردیده

است؛ نگارنده در آن کتاب و در فصل نخست ضمن تاکید بر لزوم برخورداری اهل فرهنگ (همانند سایر رشته‌های آکادمیک) از بنیان‌های نظری و دانش‌تئوریک به تعاریفی چند پیرامون این مقوله مهم پرداخته و در فصل دوم با تکیه بر جغرافیای ایران، تأثیرات جغرافیایی و اقلیمی را بر فرهنگ و اقلیم‌های متنوع آن مورد بررسی قرار داده است. در فصل سوم با کنکاش در زمینه یکی دیگر از مهمترین عوامل تأثیر گذار بر فرهنگ، از منظر ادبیات شفاهی و مکتوب به مقوله فرهنگ پرداخته است. فصل چهارم این کتاب نیز اشاره‌ای دارد بر استانداردهای برخی مفاهیم گردشگری در دنیای امروز. فصل پنجم شامل اشاره‌ای اجمالی به جایگاه و وضعیت موجود سفرها در ایران و سایر سرزمین‌ها است. در فصل ششم این کتاب نیز ابتدا جایگاه گردشگری در ایران و راه‌های تبدیل وضعیت موجود به وضعیت مطلوب مورد بررسی قرار گرفته و سپس نقش و چگونگی استفاده از راهنمایان و اعلانراهنما در سفر و راه‌های تبدیل وضعیت موجود سفرها به وضعیت مطلوب با تکیه بر اقدامات قبل از سفر بر شمرده شده است. در ادامه همین فصل به موضوعاتی دیگر به شرح ذیل پرداخته شده است:

- تعریف راهنما، سرپرست یا مدیر سفر در سفرهای علمی، فرهنگی و گردشگری
- خصوصیات و ویژگی‌های راهنما
- مهمترین اقدامات قبل از سفر از جمله تنظیم فرم پروپوزال و سایر فرم‌های مربوطه
- لزوم تنظیم قرارداد و تفاهم نامه با مسافر
- تعریف سفر، مخاطب شناسی و بر این اساس طراحی سفر
- نیازهای انسان در طول زندگی فردی و اجتماعی
- نگرش کلی به مسافر ابتدا با توجه به روحیات ملل به طور اعم و روحیات ایرانیان و اقوام مختلف آن به طور اخص
- چگونگی تهیه یک پک مسافرتی مناسب و کم هزینه
- برخورداری سفر از برنامه مکتوب و متقن (آیینری)
- آشنایی با آیین نامه‌های اجرایی سفر
- روش ایجاد زبان مشترک در گروه به عنوان یکی دیگر از رموز توفیقات سفر
- نیازهای راهنما از نظر بهره‌مندی از مهارت‌های لازم در مدیریت بحران
- اشاره‌ای به لزوم آشنایی با نقشه و نقشه خوانی در راه‌ها و شهرها، "GPS" و آشنایی با ابزار جدید نقشه خوانی
- نحوه همکاری با رانندگان و روحیات آنان
- آشنایی با سیستم حمل و نقل، قوانین راه و ترابری و نیروی انتظامی
- اشاره‌ای به اسناد مالی، صورت حساب‌ها و به طور کلی مدیریت مالی سفر
- اشاره‌ای به چگونگی استفاده از مراکز اقامتی مجاز و کم هزینه در کشور

در فصل هفتم و در آخرین فصل از کتاب فنون تور گردانی و مدیریت سفر نیز به گردشگری و لزوم توجه به اصول آداب و معاشرت و یا اتیکت پرداخته شده است. در اینجا یک بار دیگر از بابت چاپ جلد نخست مجموعه اصول گردشگری از جناب آقای دکتر خرمشاد معاونت محترم فرهنگی و اجتماعی و جناب آقای دکتر اسلامی مدیر کل محترم دفتر امور فرهنگی وقت وزارت علوم تحقیقات و فناوری که زمینه چاپ نخست مجموعه ۷ جلدی کتاب اصول گردشگری را فراهم نمودند تشکر می نمایم، همچنین از اهتمام ویژه رئیس محترم جهاد دانشگاهی هنر سرکار خانم بهرامی و دقت نظر کارشناسان محترم آن واحد پویا و با ذوق، خانمها سهرابی و جعفر خانی که متأثر از تکنیک‌های روز چاپ و نشر کتاب منطبق بر تکنولوژی آموزشی با چیدمان منطقی فصول و برخوردار نمودن کتب از سی دی‌های شنیداری و تصویری محصول نهایی را به نحو شایان توجهی جاذب‌تر و آموزشی‌تر نمودند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم.

در ادامه و در بحث تأثیرات شناخت بر زندگی جوامع این سوال مطرح است که چگونه اقوام مختلف و احاد بشر می‌توانند از نردبان دانایی و کمال یعنی از "Science" یا علم صرف به "Knowledge" یعنی معرفت و دانایی و سپس به شناخت "Epistemology" نایل آیند؛ یعنی چه باید کرد تا علم عین ایمان و ایمان عین علم شود و از این رهگذر احاد بشر هر چه بیشتر به اختلافات و حتی مخاصمات داخلی و خارجی پایان داده و با این رمز، به صلح و ثبات و در نتیجه توسعه و پیشرفت همه جانبه و پایدار و مهمتر از همه کمال مطلق که اساسا هدف آفرینش است نایل آیند؟ در پاسخ به این سوال یعنی چگونگی دست یافتن جوامع به شناخت و ضرورت رسیدن به شناخت که مهمترین کارکرد گردشگری امروز و هدف نگارش این کتاب برای راهنمایان گردشگری است به ذکر دو مثال، خارجی و داخلی و نیز مصادیقی در خصوص هر یک و در نهایت ذکر داستانی جهان شمول بسنده می‌کنیم!

بر اهل تحقیق پوشیده نیست که اروپاییان پس از سال‌ها کشمکش و درگیری و تحمیل چند جنگ بزرگ و دو جنگ جهانی به خودشان و سایر ملل دنیا و کشتار صدها هزار انسان و نابودی محیط زیست، سرانجام فقط از رهگذر گردشگری و رسیدن به شناخت، توانستند به مخاصمات دیرینه خود پایان دهند. مخاصماتی که کمتر شرق آن همه سبعیت و کشتار انسان‌ها را در تاریخ جنگ‌های خود به یاد دارد. در این کشورها حتی بریدن ناف کودکان با آرزوی کشتن دشمنان دیرینه صورت می‌گرفت، به این معنی که واقعاً تا همین چندی پیش فرزندان هوگو آرزوی کشتن فرزندان گوته و گل‌ها آرزوی کشتن ژرمن‌ها و اینکه حقیقتاً هر قومی نسبت به قوم دیگر در سرزمین غرب چنین احساس و آرزویی داشت...! در چنین وضعیتی اسفناکی، اروپاییان خسته و رنجور از مخاصمات همیشگی با بررسی‌های دقیق و مطالعات گسترده، چاره را در گردشگری یافتند

و لذا امروزه شاهدیم که اروپاییان، بویژه کشورهای اروپای غربی که سال‌هاست با صرف هزینه‌های گزاف همه افراد بخصوص دانش آموزان و دانشجویان خود را وادار به گردشگری می‌کنند و از این طریق است که براحته موفق به یافتن انسجام و یکپارچگی برای رویارویی با معضلات جهانی و مقابله با رقبای اقتصادی و فرهنگی خود علاوه بر حل مشکلات دیرینه و مزمن خود شده‌اند و در اندک زمان ممکن به اهداف بزرگی همچون پایتخت واحد، پارلمان واحد، پول واحد، راه‌ها و جاده‌های مواصلاتی واحد (بزرگراه‌های ارتباطی و خاص شنگن) و تفکر واحد دست یافته‌اند. شایان ذکر است مردم اروپای شرقی که به دلایل متعدد در بین ملت‌های خود گردشگری نداشته و نتیجتاً یکدیگر را نشناختند و نتوانستند سوء تفاهات خود را در بستری منطقی برطرف کنند، همچنان چندین جنگ خونین دیگر را در مدتی که مردم اروپای غربی سرگرم پیشرفت و توسعه و یافتن راه‌هایی دیگر برای همبستگی هر چه بیشتر بودند، این طیف از اروپاییان همچنان سعی داشتند از راه جنگ و خونریزی، تجارب تلخ گذشته و موفقیت‌های کوتاه مدت و ظاهری ناشی از جنگ را تجربه کنند به نحوی که جنگ‌های خونین بالکان و یوگسلاوی سابق نمونه‌ای است از ادامه رفتارهای سوء گذشته در میان کشورهای اروپای شرقی. بنابراین راز حل مشکلات دیرینه در اروپا را می‌توان در تلاش‌های آنان در تعمیق رسیدن به شناخت از یکدیگر جستجو کرد و همچنان که فوقاً اشاره شد اروپائیان ابزار این شناخت را فقط در گردشگری آنهم گردشگری علمی هدفمند و روشمند یافته‌اند.

در ایران عزیز ما نیز علی‌رغم رنسانس علمی و پیشرفت‌های چشمگیر علمی دهه‌های اخیر در مسیر بازگشت این سرزمین به مرکزیت مطالعات و تولیدات معارف گوناگون بخصوص فناوری‌های روز علمی، شاهد عملکردها و تصمیمات گاه نادرستی هم بوده‌ایم که این تصمیمات به طور حتم بدلیل عدم شناخت از واقعیت‌های فرهنگی بر کشور ریشه‌داری چون ایران که اصلاً با توجه به گذشته هزاران ساله خود حاجتی به برخی آزمایش و خطاها نبود و نباید تسامحاتی اینچنین اتفاق می‌افتاد، رخ داده است! ضمن اینکه این عدم شناخت‌ها بعضاً لطمات جبران‌ناپذیری هم بر پیکره فرهنگی کشور به عنوان محور وفاق و همدلی وارد کرده است به طوری که با یک نگاه کارشناسانه و واقع‌بینانه می‌توان گفت بسیاری از معضلات بی‌هویتی جوانان امروز را نباید تمام و کمال نتیجه تهاجمات فرهنگی بیگانه بدانیم بلکه ریشه‌های آن را باید در برخی موارد دیگر از جمله همین تسامحات جستجو کرد، از جمله مصادیق این تسامحات، نداشتن آگاهی و شناخت برخی تصمیم‌گیران وقت از مقوله‌های فرهنگی و در مورد مثال ما مشخصاً فرهنگ نقوش است؛ زیرا هر گونه تصمیم‌گیری در باره این مباحث نیازمند خرد تاریخی، دیدگاه‌های کارشناسی و دانش کافی از بسیاری مفاهیم فرهنگی است؛ چنانچه در برهه‌ای از تاریخ، عدم شناخت تصمیم‌گیران از نقشی

صد در صد شیعی باز مانده از عصر صفویه منجر به ابطال این نقش شد که تقریباً امروزه جبران این خسارت و کم توجهی های مشابه از این قسم، نمونه و عواملی است از علل بی هویتی برخی جوانان این مرز و بوم. شایان ذکر است یکی دیگر از روش های تخریب هویت و فرهنگ کشورها لقاء فراموشی با تشویق به فراموشی و یا به کارگیری ساز و کارهایی است که ملت ها تاریخ، فرهنگ و گذشته خود را فراموش کنند. وقتی ملت ها دچار فراموشی شده و شناخت درستی از تاریخ، فرهنگ و ریشه های خود نداشته باشند، آن وقت بستر فکری و ذهنی آنان آماده پذیرش فرهنگ های تہی و القای هر گونه مسائل تحریف شده بر این ملت ها است و در نتیجه تحقیر و تضعیف آنان با حداقل هزینه و انرژی ممکن خواهد بود.

شاهد ملموس و مرتبط با مباحث فوق "نقوش فرهنگی" و "مفاهیم بیرقی" است که این نام ها و نشان ها و بیرق ها می توانست امروز در اختیار فرهنگ و نیروهای خودی باشد نه دیگران. به عنوان مثال، بیرق صفویان که در آن نقشی شیر اسداله یا شیر ولایت، خورشید نبوت و شمشیر عدالت، حضرت علی (ع) با شکوه هر چه تمامتر بر روی آن تجلی یافته، نقشی است تلفیقی، برگرفته از مفاهیم ایرانی و اسلامی که در عصر زرین صفویه به عنوان نمادی کاملاً نو و بدیع به جامعه ایرانی، اسلامی، شیعی عرضه شد و...

به منظور توضیحات بیشتر لازم است بدانیم این نشان با تشکیل سازمان "ICRC" کمیته بین المللی صلیب سرخ در ژنو که متأثر از پیشنهاد تاجری سوئسی بنام هنری دونانت بود و در سال ۱۸۶۳ با همراهی ۴ نفر دیگر رسمیت یافت؛ این نشان بدون هیچگونه وابستگی سیاسی و مذهبی با طرحی شبیه به پرچم کشور سوئیس به عنوان نشان رسمی سازمان صلیب سرخ جهانی به تصویب رسید. بدین ترتیب کسانی که نقش صلیب سرخ را بر مرکب (هر نوع وسیله نقلیه)، بازو، کوله پشتی و... داشتند در جنگ ها بی طرف بوده و کسی حق تعرض به این افراد را که به جمع آوری کشته ها و نجات مجروحان می پرداختند نداشت. بعدها برخی دولت های مسلمان مانند ترکیه و مصر که بخش عمده ای از آنان سنی مذهب بودند، طرح جایگزینی هلال احمر یا سرخ را به جای صلیب سرخ به جامعه بین الملل ارائه دادند. متعاقباً کشور شیعی ایران نیز در سال ۱۹۲۹ با توجه به فرهنگ غنی و داشتن انبوه نقوش پرمایه و در نظر گرفتن مذهب شیعی، تقاضای جایگزینی نقش شیر و خورشید سرخ را به جای هلال احمر و صلیب سرخ مطرح ساخت که مورد پذیرش جامعه جهانی قرار گرفت. بعدها ایران در سال ۱۹۸۰ پس از ۷۴ سال استفاده از نشان شیر و خورشید سرخ با ارسال نامه ای به دولت سوئیس "به عنوان امین و نگهدارنده قراردادهای چهار گانه ژنو" اعلام نمود که استفاده از نقش شیر و خورشید سرخ را به حالت تعلیق درآورده و به جای آن از نقش هلال احمر استفاده خواهد کرد. و این در حالی است که نقش هلال نقشی عثمانی و

بین النهرینی (منقوش بر سطح جانبی دروازه ایشтар) است و شیر و خورشید با توجه به اسناد کهن بر جا مانده از آیین مهر که خواستگاه آن ایران است از اصالت بیشتری برای ایرانیان برخوردار است؛ گذشته از این دولت شیعی صفویه این نقش را به عنوان نقشی تلفیقی که مبین وجود پر صلابت و پر برکت "خورشید نبوت حضرت محمد (ص)" که با قوت و قدرت بر پشت "شیر ولایت (علی علیه السلام)" با نماد شمشیر عدالت یعنی ذوالفقار تکیه زده است، معرفی شده و بنابراین قاطعانه می‌توان گفت که مجموعه این مفاهیم ترکیبی، مفاهیمی نیست که تفکراتی دیگر از آن مستفاد شود و...!

با توجه به دو مثال فوق در می‌یابیم لزوم دست یازیدن اصحاب فرهنگ اعم از راهنمایان و سایر متولیان و دست‌اندرکاران امر فرهنگ، از دانش نظری و کسب معرفت و شناخت از فرهنگ امری انکارناپذیر است، از سویی دیگر، امروزه شاهدیم که بسیاری از کشورها سعی در جمع‌آوری اسناد تاریخی و حتی جعل گذشته برای خود دارند و این در حالی است که ایران اسلامی برخوردار از ده‌ها و صدها نقش و نگار و اسناد باستانی و تاریخی فقط کافی است به دستور یکتای بی‌همتا کمی در زمین گردش کرده و با تدبیر و تعقل در آثار بر جا مانده از گذشته بر گرفته از کلام وحی "قل سیرو" و یا حتی جمله تحکمی خداوند متعال مبنی بر "أَفَلَمْ يَسِيرُوا" با توجه به نیاز عمومی جامعه سعی در واکاوی و بازشناختن فرهنگ و هویت اصیل ایرانی اسلامی نماید.

مثال نهایی ما که بازهم تأکیدی است بر گردشگری هدفمند و روشمند و بیانگر لزوم توجه به شناخت و هویت به منظور ظهور خلاقیت‌ها و به کار گیری امکانات دفاعی فرهنگی، مفهومی است بر گرفته از داستانی جهانی؟! گفته می‌شود روزی شیری زخمی که در حال زایمان بود خود را به نزدیک پناهگاهی که آغل گوسفندان بوده است می‌رساند و دقایقی پس از وضع حمل می‌میرد؛ بچه شیر که تا مدت‌ها در بین گوسفندان ایام را سپری کرده است به تنها علف خوار که صدایش نیز به بع گونه می‌شود، روزی از روزها، شیری دیگر به گله زده و گوسفندان و بچه شیر قصه‌ما که دیگر بالغ و بزرگ شده بود، پا به فرار می‌گذارند. شیر حمله‌کننده از مشاهده فرار شیر جوان سخت متعجب شده و سعی می‌کند به هر نحو ممکن سر از این راز درآورد، سرانجام که شیر متوجه عدم شناخت شیر جوان از اصالت و هویت خود می‌شود شیر جوان را کنار برکه برده و ابتدا با نشان دادن چهره متفاوت او از گوسفندان در داخل آب، شیر جوان را متوجه شیر بودن خود می‌کند؛ بچه شیر دیروز و شیر جوان امروز با شنیدن برخی نصایح از همجنس خود و پی بردن به هویت و واقعیت خود کمی بیشتر به نظاره خود در آب پرداخت و با غره شدن در یال و کوپال خود غرش کنان تکانی به خود داد و این چنین در اثر یک حادثه هویت خود را باز یافت.

امروز برکه آب ما انبوه اساطیر، قهرمانان و دستاوردهای مادی و معنوی و در حقیقت گذشته پر بار ایرانی-اسلامی است، که باید این موهبت‌های الهی به درستی و با تربیت عالمانه و البته با توجه به ابزار کارآمد گردشگری به فرزندان این آب و خاک شناسانده شوند؛ شایان ذکر است در نظام تربیتی امروز یعنی تربیت اجوکیشنال (educational) داخلی و خارجی که از مدرسه شروع می‌شود و با دانشگاه پایان می‌پذیرد، تربیتی نا کافی و نچندان کارآمد است؛ ضمن اینکه می‌دانیم اروپائیان نیز پس از فراغت از دوران قرون وسطی با پرداختن به تربیت انسان آن هم از نوع حادثه‌ای یا "اکسی دنتال" (accidental) و یا "ایونچوال" (eventual) تصمیم گرفتند تلنگوری بر نظام ناکارآمد و زمان بر تربیتی "اجوکیشنال" (Educational) زده و به این نوع تربیت که حاصل یک حادثه و اتفاق است روی آوردند. با نگاهی اجمالی به داستان‌ها و محصولات فرهنگی اروپائیان در این دوران در می‌یابیم که آنها در این موارد نیز همانند بسیاری دیگر از موارد از شرق الهام گرفتند؛ به عنوان مثال ویکتور هوگو که تلاش می‌کند در قالب داستان "بینوایان" اروپائیان دور افتاده از اخلاق و انسانیت را تعالی بخشد، قهرمان قصه یعنی ژان وال ژان را آنگونه می‌نماید که قرن‌ها قبل عطار نیشابوری در کتاب منطق الطیر با طرح داستان "فضیل الغیاض" دقیقاً به تربیت چنین انسانی پرداخته که مواجه شدن انسان با یک حادثه و یک اتفاق و مشخصاً در داستان بینوایان برخورد منطقی یک کشیش، ژان وال ژان را از یک دزد و سارق به یک شهردار خیرخواه و نودوست مبدل می‌کند و اینچنین است داستان عاشقانه ویس و رامین نوشته فخرالدین اسعد گرگانی به سال ۴۴۶ هجری قمری و تاثیر پذیری برول فرانسوی از این داستان. ضمن اینکه تاثیرات شگرف حتی یک بیت شعر از اشعار خواجه شيراز حافظ و همينطور سعدی، فردوسی و خيام در ادبيات انگلیس و امريکا از جمله بدیهياتی است که این نوع تربیت ها اساس کار این کشورها در تربیت‌های اخلاقی و حادثه‌ای به منظور رواج سجایای انسانی در تحولات بخصوص بعد از رنسانس و در مراتب بعد پس از استقلال آمریکا قرار گرفت. اما ایران اسلامی برخورددار از صدها هزار بیت شعر ملموس از اشعار شاعران و اشعار غیر ملوس نظیر آثار متعدد فرهنگی که از نظر اهل فضل و علم این آثار نیز خود کتاب شعرند! چنانچه آرتور پوپ آمریکایی همو که پس از سال‌ها تحقیق و پژوهش در آثار و معماری ایران و زندگی در این سرزمین وصیت می‌کند پس از مرگ مرا در کنار پل خواجهو دفن کنید! ضمن اینکه می‌دانیم پوپ محصور معماری و هنر ایران بوده چنانچه در کتاب خاطرات خود می‌نویسد "من با قدم زدن در جوار پل خواجهو و حظ حاصل از آن نمی‌دانم این پل را شعر بنامم یا موسیقی و یا یک بنای معماری و..."

در بحثی دیگر و در راستای دست یازیدن به شناخت و اینکه چطور دانش و دانایی و اطلاع و آگاهی از فرهنگ بطور اعم و تاثیر تأثرات فرهنگ‌ها بر یکدیگر به طور اخص در زندگی کاری

راهنمایان تاثیر گذار است ناچاریم در گام نخست همانند هر فعالیت فرهنگی دیگر همگام با اهتمام نگارنده در ابتدای جلد اول از مجموعه ۷ جلدی کتاب اصول گردشگری ابتدا با ارایه و یادآوری یکسری تعاریف، شناخت درستی از مقوله فرهنگ و مفاهیم چهار گانه مورد نظر ارائه نموده و ضمن توجه به مباحث نظری و تئوری که بنیان هر حرکت علمی و فرهنگی است فرضیات خود را به این شکل ارایه نموده، انتظار داشته باشیم گام‌های بعدی به مدد حق و کلام شاعر که گفته است (خود راه بگویدت که چون باید رفت) آنچنان که افلاطون نیز گفته است ("محال است عالم، بد کار باشد") برداشته شود. در فرضی دیگر نگارندگان تلاش نموده‌اند با یادآوری غنای فرهنگ و تمدن ایرانی که این فرهنگ بخش اعظمی از مبدأ علوم امروز به شمار رفته چنانچه اهل علم معتقدند شروع جهش‌های فرهنگ بشری از مشرق زمین و مشخصاً از ایران فرهنگی آغاز و به حداقل چهار هزار سال قبل از میلاد مسیح بر می‌گردد، در حالی که یونان به عنوان منشاء تمدن غرب تنها می‌تواند مفتخر به داشتن قدمتی در حدود هشتصد سال قبل از میلاد مسیح باشد. به دیگر سخن، هم اکنون اندیشمندان دنیا بر اساس مطالعات علمی دریافته‌اند که غربیان بیش از ۳ هزار سال پس از شرقیان از جمله ایران به فرهنگ و تمدن دست یافته‌اند! همچنان که نویسنده غربی لوئیس ویلیام هلزی هال^۱ در کتاب تاریخ و فلسفه علم می‌نویسد: "... علم خاورمیانه و شرق زمینه‌ای فراهم آورد که یونانیان شناخت عینی خود را بر بنیاد آن بنا کردند...". بنا براین مفروض است راهنمایان با هوش و با ذکاوت این سرزمین با مطالعه این کتاب و برخورداری از پس اندیشه‌ای معرفتی و شناختی که از خود و آموزه‌های فرهنگ ایرانی بدست خواهند آورد، گام‌های بعدی را که تحقق تفکر ایرانی دال بر احترام به همه فرهنگ‌ها، تلاش در جهت صلح جهانی، رفع پریشانی از نوع بشر در هر زمان و در هر مکان و به هر نحو ممکن و ایجاد وحدت غایی میان ملت‌هاست گام‌های ارزشمندی برداشته و در نهایت در جهت ماندگاری خاطره‌هایی در ذهن گردشگران بر اساس مفهوم آدمیت کمال طلب، فیاض، دانا و خیر اندیش تلاش نمایند. همچنان که فردوسی ملهم از کلام کوروش یکتا پرست اما به زبان شعر به ایرانیان پاک نهاد سفارش فرموده است:

ب هر جای گیتی فروش آوری	بنده جان را به جوش آوری
بر یک به یک سرانی کنی	ب کل جهان پهلانی کنی
ب صلح جهانی بگوئی منت	ب قهر جهان داور بکنی
جهان را بتاریخ بچین بشت	بگوئی مرکز گیتی به زشت
بگوئی این بحر د کوش به	که یک تن به گیتی پریشان به

حمید عامریان - زمستان ۸۹

۱- ویلیام هلزی هال، لوئیس - تاریخ و فلسفه علم - ترجمه عبدالحسین آذرنگ، نشر سروش، تهران، ۱۳۶۳ صفحه ۲۷

مقدمه

بی گمان در عالم هستی، انسان پیچیده ترین و ناشناخته ترین موجود می باشد، زیرا با وجود مطالعات گوناگون و بی شماری که بر روی وی صورت گرفته هنوز هم اسرار ناشناخته باقی مانده است. مانایی عقل و برتری اندیشه این جاندار که در کتب الهی برترین موجود و حتی در اسطوره ها، رمز آمیزترین مخلوق بیان شده است، باعث گردیده بررسی ها و دانش های گوناگون دست به دست یکدیگر دهند تا شاید بتوانند راز این موجود را فاش سازند. از اندام های پیچیده و دنیای درونی انسان تا رفتارهایی که از وی سر می زند و باورها و اعتقاداتش، همگی باعث گردیده اند که علوم مختلف در این شناخت به یاری یکدیگر بشنایند؛ دانشی زاینده اندیشمندی همین انسان است که به مددش می شناید تا جهان را تسخیر کند، این موجود به زیبایی، قابلیت های خویش را به صورت فردی و جمعی ظاهر می سازد؛ لذا هنگامی که افراد متفاوت با اندیشه های گوناگون و اشکال مختلف به دور یکدیگر جمع می شوند، هم کارهای پسندیده از آنها سر می زند و اندیشه زیبا سازی دوستی دارند و هم ویرانگر هستند و گاه حتی به خود هم رحم نمی کنند. پس بایستی دانشی سوای دیگر دانش ها باشد، که نه فقط بر پایه یکسری فرضیه ها بلکه همراه با راهبردهای عملی باشد، تا روحیه و فرهنگ این مردمان شناخته شود.

به طور کلی در بحث شناخت فرهنگ و اقوام ایرانی بی تردید آنچه مد نظر است آشنایی با فرهنگ ایرانی و از سوی دیگر قوم ایرانی است. اما این فرهنگ و اقوام را به چه منظور و در چه برهه ای از تاریخ بایستی بررسی کنیم؟ این نکته بر کسی پوشیده نیست که سابقه فرهنگ در ایران زمین از بدو پیدایش انسان و فعالیت انسان یعنی از هزاره پنجم بوده و یا حتی مسبق تر از این، اقوام ایرانی از عیلامی ها، لولوبی و گوتی ها گرفته تا اقوام ترک ماوراء النهری که در دوره اسلامی وارد فلات مرکزی ایران شدند، از قرون دوم و سوم هجری جای خویش را در این سرزمین یافتند. اما قصد ما ذکر تمامی این فرهنگ ها با فراز و نشیب هایش و اقوام ساکن در ایران نیست، بلکه در صدد ارائه روشی برای درک ماهیت زنده فرهنگ در این مرز و بوم می باشیم؛ فرهنگی که هنوز هم

هست و به حیات خود ادامه می دهد، فرهنگی که در گوشه و کنار این مرزو بوم در حال تکاپوست و در کنار آن اقوامی که در حال حاضر میراث خوار پدران خود از هزاره های قبل از میلاد می باشند در کنار این فرهنگ در حال گذر، می خواهیم ویژگی ها و خصوصیات فرهنگ های موجود در میان اقوام کنونی، چه آنان که همیشه در حال کوچ هستند و چه آنان که در روستاها و شهرها ساکن شده اند را دریابیم و زیبایی ها و همه شکوه و عظمت وصف ناپذیر آنان را بیان نماییم. چرا که هدف از نگارش این خطوط، بیان و انتقال این زیبایی ها به ایرانیان و غیر ایرانیانی است که برای دیدن، وارد ایران می شوند. به هر حال راه مقابلمان سخت است و پر از سنگلاخ، اما هراسی نیست، ما آن شقایقیم که با دلغ زاده ایم.

امید شیوا - زمستان ۸۹